

ВНУТРІШНЯ СТРУКТУРА ПОВЕДІНКОВОГО КОМПОНЕНТА РЕФЛЕКСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглянуті особливості внутрішньої організації поведінкового компонента рефлексивної компетентності, який забезпечує прийняття рішень в ситуаціях з високим рівнем невизначеності. Визначені три складові даного компонента, що функціонують на різних рівнях рефлексивної компетентності, а саме: система сформованих рефлексивних стратегій (когнітивний рівень), рефлексивність як когнітивно-стильова властивість особистості (метакогнітивний рівень), рефлексивний стиль розв'язування внутрішніх протиріч в проблемно-конфліктних ситуацій як реалізація у внутрішній діяльності стійкої активної позиції суб'єкта щодо управління власним життям (особистісний рівень). У роботі встановлено, що процес формування поведінкового компонента рефлексивної компетентності є незавершеним, оскільки дана система перебуває на рівні системної диференціації.

Ключові слова: рефлексивність, рефлексивна компетентність, поведінковий компонент, рефлексивна стратегія, рефлексивність, рефлексивний стиль.

Постановка проблеми. Бурхливий розвиток самосвідомості в підлітковому та юнацькому віці сприяє формуванню та вдосконаленню різних форм рефлексивної активності суб'єкта. Сформовані рефлексивні здібності молоді забезпечують реалізацію різних форм активності: усвідомлення особливостей своєї розумової діяльності (когнітивні або інтелектуальні форми), регуляцію своєї поведінки на підставі самооцінки, сформованих стандартів поведінки (регулятивні або метакогнітивні форми), розвиток власних здібностей та якостей на підставі визначених домагань та життєвих перспектив (особистісні форми). Саме в юнацькому віці відбувається інтеграція різних особистісних властивостей в єдину систему, яка забезпечує оптимальне функціонування різних форм рефлексії, високу результативність рефлексивної активності, компенсацію недостатньо розвинутих здібностей та ін. Формування та розвиток рефлексивної компетентності стає важливим фактором адаптації особистості до мінливих умов середовища, а також передумовою процесів самовизначення, самодетермінації та самопроєктування власного життя.

Мета статті – визначити особливості внутрішньої організації поведінкового компонента рефлексивної компетентності особистості. Досягнення даної мети забезпечує розв'язання наступних завдань: визначення основних складових поведінкового компонента компетентності, встановлення особливостей структурної організації кожного елемента та характеру організації поведінкового компонента як цілісної системи.

Результати теоретичного дослідження. Рефлексивна компетентність певний час вивчалась як компонент професійної компетентності (І.Є. Еліна, М.В. Лук'янова, В.О. Метаєва, С.С. Михеєв, О.А. Поліщук, Г.О. Полякова та ін.). Традиції вивчення рефлексивної компетентності як самостійного інтегрованого утворення закладені в роботах С.Ю. Степанова та І.М. Семенова, Г.І. Давидової. Ми під поняттям рефлексивна компетентність розуміємо інтегративне особистісне утворення, що формується в ході набуття суб'єктом рефлексивного досвіду, поєднуючи специфічні для даної форми активності психічні утворення, функціонування яких забезпечує високий рівень продуктивності різних форм рефлексивної активності та оптимальність реалізації рефлексивності як загальної здібності.

Ми визначили чотири компоненти рефлексивної компетентності, що забезпечують ефективне функціонування рефлексивної компетентності як цілісного утворення у складі рефлексивного досвіду: 1) інформаційний компонент здійснює аналіз проблеми через визначення рефлексивних задач, формування моделей проблеми, власної діяльності, себе як суб'єкта рефлексивної активності; 2) інструментальний компонент забезпечує високу продуктивність виконання рефлексивних форм активності (рефлексивних актів та дій, рефлексивної діяльності) за рахунок застосування сформованої системи рефлексивних вмінь; 3) оцінно-мотиваційний компонент здійснює контроль над виконанням рефлексивної активності через оцінювання власної активності та її результатів, формування прогнозів імовірних результатів та наслідків, визначення орієнтирів для подальшого саморозвитку; 4) поведінковий компонент забезпечує прийняття рішень в ситуаціях з високим рівнем невизначеності за рахунок обирання оптимальних стратегій обробки інформації та застосування стильових властивостей особистості, які забезпечують і високу ефективність функціонування, і підтримку цілісності образу "Я".

У складі поведінкового компонента компетентності ми виокремили три структурні складові, які відповідають трьом рівням функціонування рефлексивної компетентності:

– система сформованих рефлексивних стратегій, які забезпечують ефективне розв'язання рефлексивних задач з мінімальними витратами інтелектуальних ресурсів (когнітивний рівень);

– рефлексивність як когнітивно-стильова властивість особистості, що визначає змістовні та динамічні аспекти процесу прийняття рішення в ситуаціях підвищеної невизначеності (метакогнітивний рівень);

– рефлексивний стиль розв'язування внутрішніх протиріч в проблемно-конфліктних ситуацій як реалізація у внутрішній діяльності стійкої активної позиції суб'єкта щодо управління власним життям через розв'язування внутрішніх протиріч на підставі самоспостереження, самопізнання, визначення пріоритетних напрямків самоздійснення, конструювання засобів, які дозволяють ефективно розв'язувати проблему та підтримувати цілісність "Я-концепції" (особистісний рівень).

Методика та процедура дослідження. У якості психодіагностичного інструментарію в ході емпіричного дослідження використовувались наступні методики: "Рефлексивні стратегії розв'язування задач" (О.В. Савченко, М.Ю. Макієнко), "Порівняння схожих малюнків" (Дж. Каган), "Особистісний стиль розв'язання проблемно-конфліктних ситуацій" (О.В. Савченко, Д.Ю. Студенцова).

У дослідженні прийняли участь 450 осіб юнацького віку. Статистична обробка даних здійснювалась за допомогою комп'ютерного пакета STATISTICA 10.0.

Аналіз результатів дослідження. На *когнітивному рівні* поведінковий компонент рефлексивної компетентності представлений системою сформованих стратегій розв'язування рефлексивних задач.

Рефлексивні стратегії вирішення задач – різновид когнітивних стратегій, які забезпечують розв'язання поставлених суб'єктом рефлексивних задач у процесі пошуку рішень основної задачі. Як і будь-які інші стратегії, рефлексивні забезпечують "одержання, збереження і використання інформації для досягнення визначеної мети..." [1, с. 136]. Використання сформованих стратегій забезпечує більш швидке досягнення результату за рахунок скорочення числа помилкових дій, забезпечення впевненості суб'єкта у правильності виконання завдань, а також зниження суб'єктивного навантаження на пам'ять і логічне мислення. Рефлексивні стратегії дозволяють ефективно вирішувати наступні рефлексивні задачі: проводити аналіз наявних знань, усвідомлювати засоби, які використовує суб'єкт в процесі розв'язування задач, та підстави їх обирання, співвідносити засоби розв'язування задач з характеристиками самої задачі (умови та вимоги).

Розроблена нами, у співавторстві з М.Ю. Макієнко, методика "Рефлексивні стратегії розв'язування задач" дозволяє визначити рівень сформованості чотирьох первинних та чотирьох інтегративних рефлексивних стратегій, які використовує суб'єкт в процесі вирішення задачі. Також нами був введений показник загального рівня сформованості рефлексивних стратегій, який визначається як сумарне значення за балами, що отримують досліджувані за чотирма первинними рефлексивними стратегіями. Такий підхід дозволив збалансовано представити в загальному показнику всі чотири визначені нами аспекти інтелектуальної активності суб'єкта, які відображають стійкі прийоми в збиранні, обробці та використанні інформації під час розв'язування рефлексивних задач, а саме: 1) рівень глибини обробки інформації; 2) рівень критичності в оцінці власних дій та отриманих результатів; 3) орієнтацію на внутрішні стандарти та критерії при оцінці результатів; 4) ступінь усвідомлення та розуміння підстав власних дій.

Для визначення внутрішньої структури загального показника рівня сформованості рефлексивних стратегій розв'язування задач ми використали процедуру множинного регресійного аналізу, що дозволила встановити взаємозв'язки між результуючою змінною та низкою параметрів, що відображають рівень сформованості інтегративних стратегій. Результати регресійного аналізу наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Результати множинного регресійного аналізу за показником загального рівня сформованості рефлексивних стратегій

№	Назва шкали	Стандартизовані значення		Значення критерію Фішера
		Коефіцієнт регресії	Помилка	
1	Глибина обробка та критичний аналіз інформації, засновані на раціональному підході до пошуку рішення задачі	0,76	0,02	35,03
2	Некритичність в оцінці інформації, що заснована на інтуїтивному підході та орієнтації на внутрішні стандарти в розв'язуванні задачі	0,30	0,02	17,68
3	Глибина обробка інформації з критичною оцінкою результатів	0,10	0,02	5,56
4	Раціональний підхід до розв'язування задачі з орієнтацією на внутрішні стандарти	0,39	0,02	24,01

За інтегративними стратегіями коефіцієнт множинної кореляції дорівнює 0,94, що вказує на те, що лише 89% загальної дисперсії показника рівня сформованості рефлексивних стратегій визначається впливом складних стратегій, а 11% дисперсії можна пояснити впливом інших неврахованих факторів (КМД=0,89). Найбільший вклад в загальну дисперсію вносять показники сформованості стратегії "Глибина обробка та критичний аналіз інформації, засновані на раціональному підході до пошуку рішення задачі" ($\beta=0,76$) та стратегії "Раціональний підхід до розв'язування задачі з орієнтацією на внутрішні стандарти" ($\beta=0,39$). Саме раціональний підхід, заснований на планомірному та поступовому розв'язуванні задач з використанням раніше отриманих знань, умінь та навичок, є тим фактором, що поєднує усі інші стратегії в єдину систему. Ефективний результат в діяльності може бути досягнутий суб'єктом або завдяки застосуванню ретельного аналізу інформації та критичного оцінювання отри-

маних результатів, або завдяки активізації сформованої системи внутрішніх стандартів та орієнтирів, які виконують функцію регуляції інтелектуальної активності суб'єкта в невизначених або складних ситуаціях. Використання раціональних установок дозволяє суб'єкту контролювати вплив негативних емоцій та гальмувати розвиток нав'язливих думок у процесі розв'язування задач, враховувати дрібні деталі в процесі формування репрезентацій задачі та обирати відповідні когнітивні прийоми.

Найменший вклад в загальну дисперсію вносить стратегія "Глибинна обробка інформації з критичною оцінкою результатів" ($\beta=0,10$), яка враховує лише два аспекти інтелектуальної активності суб'єкта, пов'язаних з обробкою інформації. За нашими даними, рівень глибини обробки інформації та критичності в оцінці результатів найбільш пов'язані з рівнем розвитку вольової регуляції суб'єкта, застосування цих первинних стратегій при зниженому рівні інтелектуального контролю може призводити до надмірного використання ресурсів, до психічного виснаження або порушення зовнішніх часових меж. Лише ефективне поєднання засобів інтелектуального та вольового контролю дозволяють сформувати раціональний підхід до використання ресурсів особистості. Сформованість вольової саморегуляції проявляється в гнучкому перерозподілі уваги, корекції планів та програм поведінки, в адекватній оцінці проміжних та кінцевих результатів. Високий рівень сформованості інтелектуального контролю дозволяє суб'єкту формувати ефективні очікування та прогнози відносно успішності власних дій, здійснювати аналіз причини та наслідків власних дій, визначати пріоритетні завдання та використовувати внутрішні стандарти та орієнтири в ході розв'язування задач. Саме засоби інтелектуального контролю не дозволяють суб'єктам дистанціюватися від проблем, ігнорувати внутрішні протиріччя. Раціональний аналіз причин появи певних негативних емоцій, контроль за їх перебігом стає можливим за рахунок адекватної оцінки значущості проблеми.

На метакогнітивному рівні поведінковий компонент представлений когнітивно-стильовою властивістю "імпульсивність-рефлексивність".

Когнітивно-стильові властивості – інтегративні властивості особистості, які поєднують когнітивні (відображальні), інструментальні (операційні) та поведінкові (засоби самоздійснення) аспекти активності, забезпечуючи ефективність діяльності та поведінки за рахунок використання сформованих стратегій та прийомів, які координують роботу когнітивних процесів на підставі сформованих параметрів, що враховують наявні психологічні ресурси особистості та зовнішні умови діяльності.

Імпульсивність-рефлексивність – когнітивно-стильова властивість особистості, яка визначає динамічні (швидкість висунання та перевірки припущень, обробки інформації) та змістовні (врахування всіх значущих елементів та ознак альтернатив, які забезпечують правильність вибору) аспекти процесу прийняття рішення в ході розумової діяльності.

Для діагностики індивідуальних властивостей за даним параметром була використана методика "Порівняння схожих малюнків" (MFFT – Matching Familiar Figures Test) Дж. Кагана. Нами були використані наступні первинні показники: 1) середній латентний час першої відповіді (в секундах); 2) кількість правильних відповідей. З метою одночасного врахування і змістовного, і динамічного аспектів даної стильової властивості ми ввели єдиний інтегративний показник рівня вираженості рефлексивності.

В табл. 2 наведені результати множинного регресійного аналізу, які підтверджують, що введений нами показник вираженості рефлексивності відображає схильність суб'єктів витратити велику кількість часу на аналіз інформації та ухвалення рішення ($\beta=0,3$), а також їх здатність знаходити ті альтернативи, які відповідають вимогам задачі, об'єктивним критеріям правильності ($\beta=0,82$).

Таблиця 2

Результати множинного регресійного аналізу за показником загального рівня вираженості рефлексивності як стильової властивості

№	Назва шкали	Стандартизовані значення		Значення критерію Фішера
		Коефіцієнт регресії	Помилка	
1	Середній латентний час першої відповіді	0,30	0,01	32,74
2	Кількість правильних відповідей	0,82	0,01	88,16

Результати проведеного регресійного аналізу підтверджують думку дослідників про переважаючу роль змістовного аспекту (показника точності) над динамічним (показник швидкості) у визначенні когнітивно-стильової властивості "імпульсивність-рефлексивність".

За даними Б. Мессера, виражена схильність до рефлексивності припускає домінування установки на більш систематичний та ретельний збір інформації перед прийняттям рішення в ситуації вибору. Це позначає, що особи з високим показником вираженості даного полюсу витрачають більше часу та збирають більше інформації для висунання та перевірки власних припущень. М.О. Холодна уточнила, що рефлексивні особи витрачають більше часу саме на збирання інформації для побудови ментальної моделі ситуації, а не на аналіз та оцінку своїх припущень. Завдяки сформованій установці на точність дій рефлексивні досліджувані, у порівнянні з імпульсивними, демонструють наступні властивості: використовують більше продуктивних мисленневих стратегій, мають більш високий рівень метапам'яті (більш розвинені знання про можливості власної пам'яті), проявляють більш сформований вербальний контроль за поведінкою та незалежність від оточення (поленезалежність), мають більш високі показники успішності навчання та ін. [4].

На *особистісному рівні* організації рефлексивної компетентності поведінковий компонент представлений рефлексивним стилем розв'язування внутрішніх протиріч в проблемно-конфліктних ситуаціях. Рефлексивний стиль розв'язування внутрішніх протиріч – інтегративна властивість особистості, яка дозволяє реалізувати в різних формах активності стійку позицію особистості щодо управління перебігом власного життя через розв'язування внутрішніх конфліктів на підставі самопізнання, самовизначення, самопроєктування, самоздійснення в заходах, які виявляють унікальність особистості в самовираженні та сприяють підтриманню цілісності "Я-концепції".

Використання розробленої нами, у співавторстві з Д.Ю. Студенцовою, методики "Особистісний стиль розв'язання проблемно-конфліктної ситуації" дозволяє визначити рівень сформованості чотирьох стильових властивостей: діяльнісний, конструктивно-рефлексивний, деструктивно-рефлексивний та унікаючий стилі. Орієнтуючись на традиції розглядати стиль як біполярну структурну характеристику пізнавальної сфери особистості, яка відображає не змістовні властивості розумової діяльності, а характер її організації [4, 6], ми сформувавши дві шкали, що визначають ступінь вираженості біполярних стилів розв'язання внутрішніх протиріч в проблемно-конфліктній ситуації: діялісно-унікаючий та конструктивно-деструктивний рефлексивний стилі.

Рівень сформованості конструктивно-деструктивного стилю розв'язування внутрішніх протиріч в проблемно-конфліктних ситуаціях є основним показником сформованості рефлексивного стилю особистості, який відображає характер організації поведінкового компонента на особистісному рівні функціонування рефлексивної компетентності. Чим більш сформованою є у суб'єкта дана стильова властивість, тим більш високий рівень вираженості тенденцій до самопізнання, самодослідження, осмислення власних особливостей, схильностей та рис він виявляє. При цьому суб'єкт відчуває впевненість в своїй здатності контролювати перебіг власних думок, переживань та емоційних проявів, здатність керувати ними, спрямовуючи свою активність в ефективне русло.

Результати множинного регресійного аналізу за показником сформованості рефлексивного стилю розв'язування внутрішніх протиріч в проблемно-конфліктних ситуаціях наведені в табл. 3.

Таблиця 3

Результати множинного регресійного аналізу за показником рівня сформованості рефлексивного стилю особистості

№	Назва шкали	Стандартизовані значення		Значення критерію Фішера
		Коефіцієнт регресії	Помилка	
1	Діялісний стиль розв'язання проблемно-конфліктної ситуації	0,06	0,021	2,96
2	Конструктивно-рефлексивний стиль розв'язання проблемно-конфліктної ситуації	0,42	0,022	18,76
3	Деструктивно-рефлексивний стиль розв'язання проблемно-конфліктної ситуації	-0,85	0,022	38,92
4	Унікаючий стиль розв'язання проблемно-конфліктної ситуації	0,04	0,023	1,82*

Примітка: * – емпіричне значення за критерієм Фішера є значущим при $\alpha \geq 0,93$.

Дані результати свідчать, що високі значення за стандартизованим показником сформованості рефлексивного стилю розв'язування протиріч показують ті суб'єкти, які мають високо виражений конструктивно-рефлексивний стиль розв'язування проблемно-конфліктних ситуацій ($\beta=0,42$) та низькі тенденції до деструктивних проявів рефлексивної активності в процесі пошуку засобу розв'язування проблем ($\beta=-0,85$). При цьому важливо визначити, що абсолютне значення коефіцієнта регресії на деструктивному полюсі стильової властивості вдвічі переважає значення за конструктивним полюсом, що підтверджує ідею, що рефлексивний стиль розв'язування протиріч може бути ефективним за умови контролю негативних емоцій та загрозливих для стабільності "Я-концепції" думок. За даними І.М. Семенова та С.Ю. Степанова [3], деструктивні прояви рефлексії виявляються в репродуктивному та регресивному засобах прояву особистості як цілісного "Я" в проблемно-конфліктних ситуаціях, які проявляються, насамперед, в актуалізації інтелектуальних та поведінкових стереотипів наявного досвіду без врахування специфічності ситуації.

Підкреслимо, що підставами для актуалізації таких малоефективних засобів здійснення "Я" є знижена здібність до контролю виникнення та перебігу негативних емоцій, які провокують появу персеверацій (заиклень між констатацією невдачі та низькою самооцінкою), установок на "недіяння", затягування процесу прийняття відповідальних рішень стосовно проблемно-конфліктної ситуації. Факторами, що знижують здатність до інтелектуального контролю, є схильність суб'єктів до надмірної концентрації уваги на внутрішніх переживаннях та ригідність процесів перемикання уваги з негативних думок та переживань на інші, більш позитивні за змістом, переживання. Схильність до формування румінацій є важливим чинником розвитку депресивних станів, появи патологічних симптомів, підвищення загального рівня невротизації особистості.

Для відображення кількісної міри сформованості поведінкового компонента рефлексивної компетентності нами був введений сумарний показник, який враховував три стандартизовані оцінки за

загальними показниками функціонування поведінкового компонента на різних рівнях. Результати множинного регресійного аналізу дозволили нам перевірити внутрішню структуру поведінкового компонента, визначивши рівень впливу кожної складової (див. табл. 4).

Таблиця 4

Результати множинного регресійного аналізу за показником рівня сформованості поведінкового компонента рефлексивної компетентності

№	Назва шкали	Стандартизовані значення		Значення критерію Фішера
		Коефіцієнт регресії	Помилка	
1	Загальний рівень сформованості когнітивних стратегій розв'язування задач	0,51	0,009	58,93
2	Загальний рівень вираженості рефлексивності як стильової властивості	0,53	0,008	62,65
3	Рівень сформованості конструктивно-деструктивного рефлексивного стилю	0,52	0,008	60,21

Отримані результати свідчать, що показник сформованості поведінкового компонента рефлексивної компетентності особистості в рівній мірі обумовлений трьома складовими, які відповідають трьом рівням функціонування рефлексивної компетентності. Отже, високі значення за показником сформованості поведінкового компонента рефлексивної компетентності мають суб'єкти, в яких функціонує система рефлексивних стратегій розв'язування задач, сформована стійка установка на ретельний аналіз інформації та контроль над процесами висування та перевірки припущень в ситуаціях множинного вибору, проявляється готовність реалізувати активну позицію щодо розв'язання протиріч у внутрішній діяльності. Така тріада властивостей "використання стратегій – домінування установки на точність – реалізація активної позиції щодо розв'язування внутрішніх протиріч" і дозволяє суб'єкту організувати рефлексивну активність в різних її формах: від окремих рефлексивних актів до цілісної внутрішньої діяльності.

Дані кореляційного аналізу виявили низький рівень інтеграції окремих елементів в єдиній структурі поведінкового компонента, що відповідає вираженій системній диференціації як рівню організації системи [5]. В табл. 5 наведені дані коефіцієнтів кореляції між основними елементами системи.

Таблиця 5

Структура кореляційних зв'язків між окремими елементами поведінкового компонента рефлексивної компетентності

Основні елементи	Система стратегій	Рефлексивність	Рефлексивний стиль
Система когнітивних рефлексивних стратегій розв'язування задач	1		
Рефлексивність як стильова властивість особистості	0,061	1	
Конструктивно-деструктивний рефлексивний стиль розв'язування внутрішніх протиріч	0,22***	-0,006	1
Поведінковий компонент	0,68***	0,57***	0,63***

Примітка: * – емпіричне значення є значущим при $\alpha \geq 0,95$; ** – емпіричне значення є значущим при $\alpha \geq 0,99$; *** – емпіричне значення є значущим при $\alpha \geq 0,999$.

Внутрішніми зв'язками пов'язані лише показник сформованості когнітивних стратегій та показник вираженості конструктивно-деструктивного рефлексивного стилю ($r=0,22$). Це підтверджує думку дослідників про те, що основою інтегративних стильових властивостей є операційний потенціал особистості. Саме завдяки наявності сформованих ефективних стратегій суб'єкт показує високу результативність та демонструє оптимальні засоби поведінки в процесі розв'язування проблемних питань.

Неінтегрований характер компонентів поведінкового компонента свідчить про незавершеність процесів формування даного компонента рефлексивної компетентності в юнацькому віці. Дані відносно розвитку рефлексивності з віком ми знаходимо в працях Дж. Кагана, С. Мессера, М.О. Холодної. Однак, на думку багатьох дослідників, найбільший прогрес демонструють досліджувані під впливом заходів інноваційного навчання. Розвиток навичок поведінки в невизначених ситуаціях, а також оволодіння суб'єктами стратегіями сканування при обробці інформації дозволяє суттєво знизити рівень імпульсивності, сформувати стійкі установки на точність та ретельність аналізу інформації [2]. Таким чином, ми можемо припустити, що формування поведінкового компонента рефлексивної компетентності потребує спеціальним чином організованих програм психологічного розвитку, спрямованих на формування установок на рефлексивне поведінку та відпрацювання необхідних рефлексивних стратегій, які є необхідними умовами формування готовності вирішувати проблемно-конфліктні ситуації через аналіз та розв'язування внутрішніх протиріч.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Поведінковий компонент у складі рефлексивної компетентності вносить свій вклад в реалізацію функції забезпечення продуктивності

рефлексивної активності суб'єкта, оскільки активізує стратегії розв'язування рефлексивних задач в невизначених ситуаціях на підставі раціональних критеріїв, підпорядковує стильові властивості особистості загальній позиції суб'єкта щодо застосування рефлексивної активності в розв'язуванні протиріч, знаходженні засобів додання складнощів.

Структура поведінкового компонента відповідає загальній структурі рефлексивної активності, до його складу входять особистісні утворення, що забезпечують реалізацію основної функції. Окрім того, кожна складова виконує специфічну функцію у складі цілісності. Так, система рефлексивних стратегій вирішення задач виконує інструментальну функцію, забезпечуючи суб'єкта арсеналом відпрацьованих прийомів, використання яких дозволяє швидко досягати цілі та заощаджувати психологічні ресурси. Сформовані установки на ретельний аналіз інформації та знаходження правильного варіанта рішення, які властиві рефлексивному стилю прийняття рішення, виконують функції координації різних когнітивних процесів, що задіяні в розумовій активності, та контролю над процесами збирання й обробки інформації, висування та перевірки припущень. Визначена в ході досвіду особистісна позиція, що проявляється в стильових властивостях, забезпечує самоздійснення особистості через конструювання таких засобів додання проблемно-конфліктних ситуацій, які посилюють інтеграцію та стійкість "Я-концепції" і забезпечують отримання позитивного результату. В подальшому ми плануємо проаналізувати особистості функціонування та розвитку поведінкового компонента в системі рефлексивної компетентності особистості.

Використані джерела

1. Брунер Дж. Психология познания : За пределами непосредственной информации / Дж. Брунер. – М. : Прогресс, 1977. – 412 с.
2. Корнилова Т.В. Подходы к изучению когнитивных стилей : двадцать лет спустя / Т.В. Корнилова, Г.В. Парамей // Вопросы психологии. – 1989. – № 6. – С. 140-147.
3. Семенов И.Н. Проблемы психологического изучения рефлексии и творчества [Электронный ресурс] / И.Н. Семенов, С.Ю. Степанов // Вопросы психологии. – 1983. – № 5. – С. 162-164. – Режим доступа : <http://vorpsy.ru/issues/1983/835/835162.htm>.
4. Холодная М.А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума / М.А. Холодная. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 384 с. – (Серия "Мастера психологии").
5. Холодная М. А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования / М.А. Холодная. – СПб. : Питер, 2002. – 272 с. – (Серия "Мастера психологии").
6. Witkin H. A. A Cognitive-Style Approach to Cross-Cultural Research / A. H. Witkin // International J. of Psychology. – 1967. – V. 2. – P. 233-250.

Savchenko O. V.

THE INTERNAL STRUCTURE OF THE BEHAVIORAL COMPONENT OF THE PERSONALITY'S REFLECTIVE COMPETENCE

The article deals with the features of the internal organization of the behavioral component of the reflective competence that provides a decision-making in undefined situations. The author identifies three elements of this component. They operate at different levels of the reflective competence: the system of reflective problem-solving strategies (the cognitive level), the reflection as a cognitive style (the metacognitive level) and the reflective style as a method of the internal contradictions` solving in the problem-conflict situations (the personal level).

The strategy of the rational approach to solve problems plays the special role at the cognitive level of the reflective competence`s functioning. At the metacognitive level the setting on the accuracy is more significant factor in the structure of the reflection than the setting on the quickness of a decision-making. The reflective style of the internal contradictions` solving in the problem-conflict situations is expressed in the tendencies to self-knowledge, self-exploration, understanding his own features and controlling of the confidence in his ability to regulate his own way of thoughts, feelings and emotional expressions (the personal level).

Each element performs a specific function as a part of the behavioral component. Thus, the system of reflective problem-solving strategies performs an instrumental function, providing a subject with an arsenal of the formed methods. The formed setting on the information`s accurate analysis and the search of a correct version of the solution coordinate the various cognitive processes and control the subject`s mental activity in the process of the problem solving. The personal position, that appears in the style properties, provides the personality`s self-realization through the designing of methods of overcoming the problem-conflict situations, which increase the integration of the "self-concept" and ensure positive results of the activity. It was found that the process of the formation of the behavioral component of the reflective competence is incomplete because the system is characterized by the level of system`s differentiation.

Key words: reflective skill, reflective competence, behavioral component, reflective strategy, reflection, reflective style.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2015